

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS KOLĒGIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770
e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2020. gada 25. martā

Satversmes tiesas 3. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētājs Gunārs Kusiņš, tiesneši Aldis Laviņš un Jānis Neimanis,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto [Pieteikuma iesniedzēja 1] un [Pieteikuma iesniedzēja 2] (turpmāk kopā – Pieteikuma iesniedzējas) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 41/2020),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzējas lūdz Satversmes tiesu atzīt Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma (turpmāk – OCTA likums) 24. panta otrās daļas (turpmāk – apstrīdētā norma) vārdus „ieskaitot samaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli” par neatbilstošiem Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 105. pantam.

2. Apstrīdētā norma nosaka:

„Apdrošinātājs vai Transportlīdzekļu apdrošinātāju birojs atlīdzina valsts budžeta un pašvaldību budžetu līdzekļus, kas samaksāti valsts sociālās apdrošināšanas pakalpojumu (ieskaitot samaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli) un valsts sociālo pabalstu veidā saistībā ar ceļu satiksmes negadījumā cietušajām personām.”

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata lieta ir ierosināma, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

Turklāt saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 20. panta sesto daļu Satversmes tiesa var atteikties ierosināt lietu, ja konstitucionālajā sūdzībā sniegtais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

4. Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 5. punkts noteic, ka, izskatot pieteikumu, Satversmes tiesas kolēģija ir tiesīga atteikties ierosināt lietu, ja pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības nav mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

Pieteikuma iesniedzējas jau iepriekš ir vērsušās Satversmes tiesā ar pieteikumu (pieteikums Nr. 180/2019), lūdzot atzīt apstrīdētajā normā ietvertos vārdus „ieskaitot samaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli” par neatbilstošiem Satversmes 105. pantam.

Satversmes tiesas 4. kolēģija 2020. gada 21. janvārī pieņēma lēmumu par atteikšanos ierosināt lietu pēc minētā pieteikuma. Kolēģijas lēmumā norādīts, ka no pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem nav noskaidrojams, vai, kad un kā apstrīdētās normas radīs vai jau radījušas tieši katras konkrētās Pieteikuma iesniedzējas pamattiesību aizskārumu (*sk. Satversmes tiesas 4. kolēģijas 2020. gada 21. janvāra lēmumu par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 180/2019*).

Līdz ar to kolēģijai ir jāizvērtē, vai atkārtoti iesniegtajā pieteikumā ietvertais faktisko apstākļu izklāsts vai juridiskais pamatojums pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš izvērtēto pieteikumu.

5. Izskatāmais pieteikums ir papildināts ar Pieteikuma iesniedzēju argumentiem par viņu pamattiesību aizskāruma rašanās brīdi, un tajā norādīts uz gadījumiem, kad Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra (turpmāk – Aģentūra) esot piemērojusi tām apstrīdēto normu. Pieteikumam pievienoti dokumenti, kas nepieciešami minēto apstākļu noskaidrošanai.

Tādējādi pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums un faktisko apstākļu izklāsts ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, un kolēģijai no jauna ir jāpārbauda tā atbilstība Satversmes tiesas likuma prasībām.

6. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par likuma atbilstību Satversmei. Līdz ar to pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

7. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktam persona ir tiesīga iesniegt pieteikumu Satversmes tiesai tai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā.

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka (Pieteikuma iesniedzēja 1) saņēma piecus, bet (Pieteikuma iesniedzēja 2) – vienu iesniegumu no Aģentūras. Ar katru no šiem iesniegumiem Aģentūra, pamatojoties citstarp uz apstrīdēto normu, pieprasīja atlīdzināt slimības pabalstu, kas izmaksāts ceļu satiksmes negadījuma rezultātā cietušajai personai, tai skaitā no pabalsta summas ieturēto iedzīvotāju ienākuma nodokli.

Pieteikuma iesniedzējas uzskata, ka apstrīdētā norma, ciktāl tā paredz apdrošinātāja pienākumu atmaksāt iedzīvotāju ienākuma nodokļa summu, kas ieturēta no cietušajai personai izmaksātā valsts sociālās apdrošināšanas pabalsta, aizskar tām Satversmes 105. pantā noteiktās tiesības uz īpašumu.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējas ir tiesīgas iesniegt pieteikumu, ievērojot Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā konstitucionālajai sūdzībai noteiktās prasības.

8. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta otro daļu persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību tikai tad, ja tā ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem vai arī tādu nav.

Apstrīdētā norma noteic apdrošinātājam imperatīvu pienākumu atlīdzināt valsts budžetā citstarp valsts sociālās apdrošināšanas pabalstu, kas izmaksāts ceļu satiksmes negadījumā cietušajai personai, un no tā ieturēto iedzīvotāju ienākuma nodokļa summu. Atbilstoši Ministru kabineta 2015. gada 24. novembra noteikumu Nr. 663 „Noteikumi par valsts budžeta un pašvaldību budžetu izdevumu atlīdzināšanas apmēru un kārtību saistībā ar ceļu satiksmes negadījumā cietušajām personām” III nodaļas normām apdrošinātājam jāatlīdzina šie līdzekļi, pamatojoties uz Aģentūras iesniegumu.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējām nav iespēju aizsargāt savas pamattiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas otrajam teikumam, ja nav iespēju Satversmē noteiktās pamattiesības aizstāvēt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā no pamattiesību aizskāruma brīža.

Konkrētajā gadījumā termiņš pieteikuma iesniegšanai attiecībā uz katru no Pieteikuma iesniedzējām skaitāms no brīža, kad Aģentūra vērsās pie tām ar iesniegumiem par ceļu satiksmes negadījumā cietušajai personai izmaksātā slimības pabalsta un no tā ieturētā iedzīvotāju ienākuma nodokļa atlīdzināšanu. Aģentūra vērsās pie (Pieteikuma iesniedzēja 1) ar (datums) iesniegumiem (numurs) un (numurs), (datums) iesniegumu (numurs), (datums) iesniegumu (numurs) un (datums) iesniegumu (numurs). Savukārt pie (Pieteikuma iesniedzēja 2) Aģentūra vērsās ar (datums) iesniegumu (numurs). Pieteikums saņemts Satversmes tiesā 2020. gada 27. februārī. Tātad Pieteikuma iesniedzējas ir ievērojušas pieteikuma iesniegšanas termiņu.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrās daļas un ceturtās daļas otrā teikuma prasībām.

9. Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkts noteic, ka pieteikumā jānorāda juridiskais pamatojums. Juridiskais pamatojums Satversmes tiesas likuma izpratnē nozīmē juridisko argumentāciju, kurā pamatota apstrīdētās normas neatbilstība pieteikumā norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai.

Lai pārbaudītu, vai apstrīdētajā normā noteiktais pamattiesību ierobežojums atbilst Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem, nepieciešams izvērtēt, vai

šis ierobežojums ir noteikts ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu, vai tam ir leģitīms mērķis un vai tas atbilst samērīguma principam, proti: 1) vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai; 2) vai nepastāv personu pamattiesības mazāk ierobežojoši (saudzējošāki) līdzekļi; 3) vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto kaitējumu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2016. gada 15. novembra sprieduma lietā Nr. 2015-25-01 11. un 11.3. punktu*).

Pieteikuma iesniedzējas norāda, ka apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu. Tomēr apstrīdētā norma ļaujot nepamatoti papildināt valsts budžeta līdzekļus uz apdrošinātāju rēķina, un tādēļ tajā ietvertajam pamattiesību ierobežojumam neesot leģitīma mērķa.

Saskaņā ar OCTA likuma 2. pantu šā likuma mērķis citstarp ir aizsargāt ceļu satiksmes negadījumos cietušo trešo personu intereses. Atbilstoši šā likuma 1. panta 15. punkta pirmajam teikumam par trešo personu ir atzīstama jebkura fiziskā vai juridiskā persona, kurai ceļu satiksmes negadījuma dēļ ir nodarīti zaudējumi un pienākas apdrošināšanas atlīdzība. Savukārt apstrīdētā norma ir vērsta uz tādu līdzekļu atmaksāšanu, kas tika izmaksāti ceļu satiksmes negadījumā cietušajai personai no valsts budžeta.

Satversmes tiesa jau iepriekš ir atzinusi, ka tiesiskajam regulējumam, kas ir vērsts uz efektīvu valsts budžeta līdzekļu atgūšanu, ir leģitīms mērķis – sabiedrības labklājības aizsardzība (*sal. sk. Satversmes tiesas 2016. gada 15. novembra sprieduma lietā Nr. 2015-25-01 11.2. punktu*). Pieteikumā nav pamatots, kādēļ šis Satversmes tiesas secinājums nebūtu attiecināms arī uz apstrīdēto normu, vērtējot, vai tajā noteiktajam pamattiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis.

Turklāt pieteikumā nav norādīts iepriekš minētajiem kritērijiem atbilstošs vērtējums par apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma atbilstību samērīguma principam. Proti, Pieteikuma iesniedzējas vienīgi uzskaita šos kritērijus un apgalvo, ka apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums nav samērīgs. Šādu vispārīgu apgalvojumu nevar uzskatīt par pieteikuma juridisko pamatojumu Satversmes tiesas likuma izpratnē.

Līdz ar to pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkta prasībām.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu, Satversmes tiesas 3. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc [Pieteikuma iesniedzēja 1] un [Pieteikuma iesniedzēja 2] pieteikuma (pieteikums Nr. 41/2020).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētājs

G. Kusiņš